

Martyna Szczęotka

Akademia Ignatianum w Krakowie, Wydział Pedagogiczny

Tendencje i kierunki zmian we współczesnej edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej

Tendencies and Directions of Changes
in Contemporary Preschool
and Elementary Education

RECENZJA KSIĄŻKI:

Współczesne trendy edukacji,
red. Ewa Smak, Katarzyna Wereszczyńska,
Anna Malec, Wydawnictwo Uniwersytetu
Opolskiego, Opole 2015, ss. 288.

Przemiany zachodzące we współczesnym świecie stawiają przed placówkami dydaktyczno-wychowawczymi coraz to nowsze wyzwania. Osoby odpowiedzialne za planowanie oraz realizację procesu kształcenia i wychowania często stają przed wyzwaniem, którym jest dostosowywanie się do realiów coraz szybciej zmieniającego się świata. Edukacja szkolna stopniowo traci swój monopol na wprowadzanie wychowanków w dorosłe życie na rzecz innych źródeł wiedzy i miejsc, w których możliwe jest zdobywanie cennych doświadczeń. Tradycyjne metody przekazywania wiedzy i sposób organizacji całego systemu kształcenia przestają być kompatybilne z tym, jakie wymagania przed młodymi ludźmi stawia i stawiać będzie życie w nieustannie zmieniającej się rzeczywistości.

W prezentowanej pracy znajdują się rozważania pracowników naukowych Instytutu Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu Opolskiego oraz nauczycieli akademickich Pań-

stwowego Uniwersytetu Pedagogicznego w Berdiańsku (Ukraina), a także Uniwersytetu Preszowskiego w Preszowie (Słowacja) dotyczące wzrostu liczby problemów i trudności pojawiających się w procesie kształcenia i wychowania najmłodszych. Wielowątkowe wypowiedzi autorów tekstów naukowych usystematyzowano w pięciu rozdziałach.

Przedmiotem pierwszego z nich są *Innowacyjne aspekty współczesnej edukacji*. M. Wasielewski zwraca uwagę, że przemiany społeczno-cywilizacyjne i naukowo-techniczne dokonujące się we współczesnym świecie wymagają reform systemów oświatowych i procesów kształcenia. Rozwój technologii informacyjnych sprzyja tworzeniu się nowego paradygmatu kształcenia. Autor, na przykładzie szkolnictwa w Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych, ukazuje znaczenie wybranych innowacji dla przyszłości edukacji. A. Konopnicki także podejmuje w swoim artykule kwestie związane z wyzwaniem stającym przed współczesną edukacją. Zdaniem autora wyzwania te wymagają od uczestników rzeczywistości edukacyjnej coraz częstszego spoglądania w kierunku innowacji. Autor opisuje gamifikację procesu edukacyjnego jako jedną z możliwości działań innowacyjnych nauczycieli. Jedną z przyczyn niechęci wychowawców do elektronicznej rozrywki jest jej niezwykła popularność oraz siła, z jaką przyciąga ona młodych ludzi, odciągając jednocześnie ich uwagę od obowiązków szkolnych. Zdaniem autora gamifikacja wpisuje się w konstruktywistyczny nurt teorii edukacji, „według której nauczyciel jest przede wszystkim projektantem środowiska edukacyjnego, gdzie uczeń ma rozwijać (konstruować) wiedzę i umiejętności poprzez swobodne i aranżowane interakcje” (s. 65).

W rozdziale drugim pracy – *Obszary wczesnej edukacji w praktyce* – G. Kapica porusza kwestię modernizacji organizacji procesu kształcenia młodszych uczniów. Wskazuje na konieczność przejścia od behawiorystycznej, transmisyjnej strategii kształcenia, redukującej do minimum czynności poszukiwawcze i odkrywcze uczniów, do tzw. modelu konstruktywistyczno-interakcyjnego, gwarantującego aktywność i samodzielność uczącego się podmiotu. Intensywność oraz jakość przeobrażeń współczesnego świata, a także psychiki młodego pokolenia, możliwości młodych oraz ich potrzeb, wymuszają zmiany w całym systemie edukacji. Stąd też nauczyciel przede wszystkim powinien pełnić funkcję kreatora interaktywnej przestrzeni informacyjnej. Pożądany jest nauczyciel specjalista – twórczy, elastyczny w działaniu, krytyczny i otwarty na zmiany.

Rozdział trzeci zatytułowany *Edukacja dzieci ze specjalnymi potrzebami* otwiera tekst M. Ganczarskiej dotyczący przygotowania nauczycieli szkół podstawowych w zakresie pracy diagnostyczno-terapeutycznej z uczniem. Autorka podkreśla, że współczesny uczeń potrzebuje kontaktu z mądrym, cierpliwym i konsekwentnym nauczycielem wychowawcą, który nie tylko poprowadzi go w kierunku nabywania wiedzy i różnorodnych umiejętności, ale także udzieli mu wsparcia w trudnych sytuacjach życiowych. Współczesny model wczesnej edukacji zorientowany jest, w dużym stopniu, na wykrywanie zaburzeń rozwojowych i trudności edukacyjnych dzieci, wyraźnie

podkreśla się również konieczność działań profilaktycznych w tym zakresie. U podstaw elementarnych umiejętności szkolnych, takich jak czytanie, pisanie, sprawności matematyczne, leżą dobrze rozwinięte funkcje zmysłowo-ruchowe. Zagadnienie stymulowania spostrzegania wzrokowego u dziecka z ryzykiem dysleksji poprzez stosowanie odpowiednich zabaw i ćwiczeń stało się przedmiotem artykułu E. Jędrzejowskiej. Ten rozdział pracy kończy tekst A. Mamroła poświęcony edukacji medialnej uczniów niepełnosprawnych intelektualnie. Autor zwraca uwagę, że media odgrywają bardzo istotną rolę w życiu tych osób, jednak do efektywniejszego ich wykorzystania konieczne jest podjęcie odpowiednich działań dydaktyczno-wychowawczych.

Wokół współczesnej edukacji to tytuł kolejnego rozdziału. Znajduje się w nim ciekawy tekst E. Karcz-Taranowicz i J. Żarczynskiej-Hyli poświęcony zagadnieniu parentyfikacji, czyli odwróconej roli rodzicielskiej. Jak słusznie zauważają autorki, w polskiej literaturze naukowej zjawisko to bardziej znane jest w psychologii niż w pedagogice. Choć powszechne w rodzinach polskich, zwykle występuje w sposób niejawny i nieświadomiony. Zbyt wczesny początek, długi czas trwania, nieadekwatność obowiązków i obciążeń w stosunku do możliwości rozwojowych dzieci i ich słabych zasobów psychicznych mogą wywoływać długotrwałe i negatywne konsekwencje, zarówno w sferze psychicznej, behawioralnej, jak i społecznej. A zatem istnieje pilna potrzeba edukacji rodziców i pedagogów w zakresie upowszechniania wiedzy na temat zjawiska parentyfikacji i jego następstw, a także tworzenia grup wsparcia i pomocy specjalistycznej dla osób nią dotkniętych.

W rozdziale piątym pracy znalazły się teksty nauczycieli akademickich z Ukrainy i Słowacji, którzy współpracują z Instytutem Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu Opolskiego. Zagadnienia w nich zawarte oscylują wokół edukacji przedszkolnej dzieci, dotyczą teorii i praktyki kształcenia dzieci dwujęzycznych w regionie południowej Ukrainy, historii edukacji przedszkolnej na Ukrainie oraz nauki myślenia refleksyjnego i spójności w komunikacji językowej dzieci w starszych grupach przedszkolnych. Ponadto w zamieszczonych tekstach nawiązano do socjalizacji dziecka w ujęciu instytucjonalnym i prawnym, podkreślono istotę i potrzebę profesjonalnej obserwacji nauczycieli w placówkach przedszkolnych w aspekcie ich rozwoju zawodowego oraz zjawisko adaptacji i niedostosowania społecznego dziecka do warunków szkolnych.

Ostatni rozdział pracy zatytułowany *Recenzje i opinie* zawiera prezentacje kilku nowości wydawniczych opublikowanych w latach 2014-2015, autorstwa pracowników naukowych Instytutu Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu Opolskiego. Wśród recenzowanych prac znalazły się m.in. *Wychowanie w szkole: od bezradności ku możliwościom*, red. R. Chałupniak, T. Michalewski, E. Smak, Redakcja Wydawnictwa Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2014; *W kręgu zagadnień ludyzmu. Szkice i rozprawy*, Wyd. Nowik, Opole 2015; *Twórczość plastyczna dzieci*

w wieku przedszkolnym. Wybrane aspekty, Wyd. Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2014; *Spotkania z fikcyjnym terapeutą. Jak tworzyć i czytać dzieciom opowiadania korygujące w ramach interwencji terapeutyczno-wychowawczych*, Wyd. Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2014.

Niniejsza monografia jest interesującą i ważną publikacją dokumentującą przemiany w procesie kształcenia i wychowania najmłodszych. Publikację można polecić szerokim rzeszom czytelników: studentom, nauczycielom, pracownikom naukowym, a także licznym podmiotom decydującym o obecnej i przyszłej praktyce edukacyjnej.

ADRES DO KORESPONDENCJI

ADDRESS FOR CORRESPONDENCE

Dr Martyna Szczotka
Akademia Ignatianum w Krakowie, Wydział Pedagogiczny
Instytut Nauk o Wychowaniu
e-mail: martyna.szczotka@ignatianum.edu.pl